

PILOTSKA ŠTUDIJA O PREVENTIVNIH UKREPIH ZOPER KRIMINALITETO V KOČEVJU IN BELI KRAJINI – PRIMERJAVA MED ROMSKIM IN DRUGIM LOKALNIM PREBIVALSTVOM

GORAZD MEŠKO, ROK HACIN

Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija
gorazd.mesko@um.si, rok.hacin@um.si

V prispevku predstavljamo rezultate pilotske študije o varnosti v lokalnih skupnostih, ki smo jo opravili spomladi 2024. Poudarek je na oceni najbolj primernih preventivnih metod za preprečevanje kriminalitete v Kočevju in Beli krajini. V študijo so bili vključeni Romi in drugi lokalni prebivalci Kočevja, Črnomlja, Metlike in Semiča. Faktorska analiza pokaže tri pomembna področja preventivnih dejavnosti, in sicer na socialno prevencijo, policijsko dejavnost in situacijske preventivne ukrepe. Opravili smo t-teste za vse trditve v faktorjih in ugotovili, da se statistično pomembne razlike pojavljajo med skupinama na vseh spremenljivkah, kar pomeni, da Romi in drugi lokalni prebivalci različno razumejo pomen in pomembnost preventivnih dejavnosti. Ugotavljamo tudi, da je treba uravnotežiti tri dimenzije preprečevanja kriminalitete. Ugotoviti je treba tudi, kateri ukrepi so bili že izvedeni in v kolikšnem obsegu. Rezultati pilotske študije odražajo aktualen diskurz o romski in varnostni problematiki na Dolenjskem.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fvv.10.2024.6](https://doi.org/10.18690/um.fvv.10.2024.6)

ISBN
978-961-286-912-0

Ključne besede:
preventivni ukrepi,
Dolenjska,
Romi,
varnost,
raziskava

Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fvv.10.2024.6](https://doi.org/10.18690/um.fvv.10.2024.6)

ISBN
978-961-286-912-0

A PILOT STUDY ON CRIME PREVENTION MEASURES IN KOČEVJE AND BELA KRAJINA – A COMPARISON BETWEEN THE ROMA AND THE REST OF THE LOCAL POPULATION

GORAZD MEŠKO, ROK HACIN

University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, Ljubljana, Slovenia
gorazd.mesko@um.si, rok.hacin@um.si

Keywords:

prevention measures,
Dolenjska region,
Roma,
safety and security,
research

In this paper, we present the findings of a pilot study conducted in the spring of 2024, focusing on security in local communities in Kočevje and Bela krajina. The study emphasizes identifying the most effective crime prevention methods. Participants included Roma and other local residents from Kočevje, Črnomlje, Metlika, and Semič. Factor analysis revealed three key areas of preventive activities: social prevention, policing, and situational prevention. T-tests were conducted for all statements within these factors, showing statistically significant differences between the groups on all variables. This indicates that Roma and other residents perceive the meaning and importance of preventive activities differently. There is a need to balance these three preventive dimensions and to understand the measures already implemented and their extent. The results of the pilot study reflect the current discourse on Roma, social and security issues in the Dolenjska region.

1 Uvod

Meško in Lobnikar (2005) sta v študiji o delu svetov za varnost v občinah ugotovila, da so člani svetov za varnost ocenjevali potrebo po preventivnih dejavnostih kot prednostne naloge. Uporabila sta vprašalnik, ki je nastal na osnovi pregleda prevladujočih preventivnih ukrepov v zahodnih družbah (Meško, 2002). Preventivni ukrepi, ki naj bi bili v lokalnem okolju najprimernejši za soočanje s kriminaliteto, prestopniškim vedenjem in kršitvami javnega reda in miru so bili razvrščeni od najpomembnejšega do najmanj pomembnega. Navajamo samo prvih deset najbolje ocenjenih ukrepov s področja prevencije: 1) organizirano delo z mladimi, 2) več prostočasnih dejavnosti, 3) profesionalno in odgovorno opravljanje policijskega dela, 4) ukrepi proti nezaposlenosti, 5) usposabljanje za starševstvo, 6) kompetentni učitelji v šolah, 7) reševanje socialne problematike, 8) ustrezno vzdušje v šoli, 9) poklicno usposabljanje in 10) policijsko nadzorovanje problematičnih območij. Analiza celotnega seznama prevladujočih preventivnih ukrepov je pokazala na strukturo štirih faktorjev, in sicer socialno prevencijo, samozaščitno vedenje posameznikov, formalne družbeno nadzorstvene ukrepe (predvsem policijsko dejavnost in kaznovanje storilcev) ter neformalno nadzorstvo in zasebno varnostno dejavnost (Meško in Lobnikar, 2005). Te ugovovitve predstavljajo izhodišča za to študijo. V pričujoči študiji smo anketirali lokalno prebivalstvo v Kočevju in Beli krajini (Rome in druge prebivalce). Predpostavljamo, da bodo analize pokazale podobne faktorje kot pretekle študije (Meško in Lobnikar, 2005), hkrati pa pričakujemo drugačne range prepričanj anketirancev glede prioritet na področju preventivne dejavnosti, ker gre za specifičen vzorec preučevanih oseb in dinamiko odnosov med preučevanima skupinama ljudi.

2 Zbiranje podatkov, vzorec in analize podatkov

Podatki za pilotsko študijo so bili zbrani od marca do maja 2024 v Kočevju in Beli krajini.¹ Vzorčenje je bilo priložnostno, ker gre za pilotsko študijo, sodelovanje v študiji pa je bilo prostovoljno. V vzorec smo vključili zgolj vprašalnike, ki so bili izpolnjeni v celoti. V Kočevju je v študiji sodelovalo 135 oseb (32 Romov in 103 drugi prebivalci), v Beli krajini pa 132 oseb (30 Romov in 102 druga prebivalca).

¹ Za pomoč pri zbiranju podatkov se zahvaljujemo študentom Janu Gladu, Alenu Golobiču, Andražu Svetetu in Nataliji Žarn.

Skupni vzorec znaša 267 polnoletnih oseb. Med Romi je sodelovalo 32 moških in 30 žensk, pri drugih prebivalcih pa 101 moški in 103 ženske. Glede na doseženo izobrazbo pri Romih prevladuje nedokončana osnovna šola (21), pri drugih prebivalcih pa srednja šola (78). V vzorcu drugih prebivalcev ni osebe, ki ne bi zaključila osnovne šole.

Podatke smo analizirali s programom IBM SPSS 26 in opravili faktorsko analizo dela vprašalnika, ki se nanaša na oceno najbolj primernih odzivov na kriminaliteto. Sledila je ocena posameznih faktorjev glede zanesljivosti (Cronbach's α [α]). Za primerjavo med skupinama Romov in drugih prebivalcev smo uporabili t-test, pred tem pa izvedli Levenov test homogenosti varianc. Trditve iz vprašalnika so v tabelah skrajšane. Razumeti jih je treba tako, da naj bi konkretna preventivna dejavnost pomembno prispevala k preprečevanju kriminalitete.

3 Rezultati

V nadaljevanju predstavljamo rezultate statističnih analiz. Najprej predstavljamo rezultate faktorske analize, ki smo jo opravili v dveh korakih. V prvem koraku smo opravili faktorsko analizo za del vprašalnika (29 trditev, ki so jih sodelujoči ocenjevali na lestvici od 1 (neprimerno) do 10 (zelo primerno)), ki se nanaša na prevladujoče oblike preprečevanja kriminalitete v zahodnih družbah že več desetletij (Meško, 2002; Meško in Eman, 2023). Faktorska analiza z uporabo kriterijev oziroma metode glavnih osi in varimax rotacije je izpostavila tri faktorje. Vsak faktor smo nato preizkusili z isto metodo. V tabelah 1, 2 in 3 predstavljamo deskriptivno statistiko za spremenljivke, vključene v faktorsko analizo (srednja vrednost – M , standardni odklon – $S.O.$, mediana – $Med.$ in modus – $Mod.$) in rezultate t-testa, ki smo ga izvedli za primerjavo med skupinama Romov in drugih prebivalcev.

Rezultati primerjalne analize s t-testom kažejo, da na vseh spremenljivkah, vključenih v faktor »Socialna prevencija« ($\alpha = 0,93$; Kaiser-Meyer-Olkin test [KMO] = 0,94; var. = 59,24 %), obstajajo statistično pomembne razlike in da se pojmovanja pomembnosti posameznih dimenzij socialne prevencije razlikujejo med skupinama (tabela 1). Tudi glede pojmovanja pomena formalnega družbenega nadzorstva ($\alpha = 0,91$; $KMO = 0,92$; var. = 63,94 %), predvsem pa policije, pri reševanju problematike se prepričanja med skupinama na vseh postavkah statistično pomembno razlikujejo (tabela 2). Tretji faktor »Situacijska preventivna dejavnost«

($a = 0,89$; $KMO = 0,90$; var. = 51,76 %) predstavlja perspektive situacijske preventivne dejavnosti, od samovarovanja do varnosti za plačilo, kjer ugotavljamo, da kljub statistično pomembnim razlikam oboji niso naklonjeni državljskemu patroljiranju v soseskah, nižje ocene so tudi za zasebno varovanje (tabela 3).

Socialna prevencija je prvi faktor (tabela 1), kjer kljub statistično pomembnim razlikam na vseh trditvah ugotovitve kažejo bolj pozitivno naravnost pri drugih prebivalcih. Pri Romih in drugih prebivalcih se ocene najbolj ujemajo glede poklicnega usposabljanja (Mod.). Zanimiva je ugotovitev, da Romi reševanju socialnih problemov pripisujejo manjši pomen kot drugi prebivalci.

Pri formalnem družbenem nadzorstvu (tabela 2) ugotavljamo, da se statistično pomembne razlike pojavljajo na vseh trditvah s področja formalnega družbenega nadzorstva in kaznovanja storilcev. Modusi so enaki pri kaznovanju storilcev kaznivih dejanj, kar pomeni, da obe skupini v precejšnjem delu verjameta v zastraševalni učinek kazenskih sankcij, zanimivo pa je, da Romi ne pripisujejo preventivnega učinka policijskemu represivnemu delu. Želja po več policistih na terenu je indikativna za precejšen del obeh skupin.

Pri situacijski preventivni dejavnosti (tabela 3) kljub statistično pomembnim razlikam med Romi in drugimi prebivalci obe skupini podoben pomen pripisujeta varnemu šolskemu okolju (varnostniki v šolah) in prometni varnosti (Mod.). Ocene pri pomenu situacijskih preventivnih ukrepov so višje pri drugem prebivalstvu.

Tabela 1: Socialna prevencija

	Faktorska utež	Romi				Drugi prebivalci				t-test (<i>p</i>)*
		<i>M</i>	<i>S.O.</i>	Mod.	Med.	<i>M</i>	<i>S.O.</i>	Mod.	Med.	
Reševanje socialnih problemov	0,82	5,58	2,92	5	5	7,17	2,65	10	8	***
Ukrepi proti brezposelnosti	0,80	5,00	2,97	3	5	7,16	2,27	10	8	***
Poklicno usposabljanje	0,80	5,73	2,93	10	5	7,14	2,34	10	8	***
Prostočasne dejavnosti	0,78	5,29	3,01	3	5	6,68	2,40	7	7	***
Razvoj občutka pripadnosti	0,78	5,11	2,71	5	5	7,00	2,71	10	7	***
Zaposlovanje povratnikov	0,78	5,16	2,93	5	5	6,65	2,74	8	7	***
Usposabljanje za starševstvo	0,75	5,81	2,87	5	5	6,99	2,55	10	7	**
Delo z mladimi	0,75	4,90	3,03	1 ^a	5	6,74	2,60	10	7	***
Gospodarska rast	0,73	5,55	2,76	5	5	6,67	2,35	8	7	**
Učenje socialnih veščin	0,71	5,37	2,74	5	4	6,58	2,54	10	7	**

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

^a Večmodalnost – prikazana je najnižja vrednost.

Tabela 2: Formalno družbeno nadzorstvo – policijska dejavnost

	Faktorska utež	Romi				Drugi prebivalci				t-test (<i>p</i>)*
		<i>M</i>	<i>S.O.</i>	Mod.	Med.	<i>M</i>	<i>S.O.</i>	Mod.	Med.	
Policijsko delo v skupnosti	0,89	5,15	2,56	5	5	7,25	2,55	10	8	***
Profesionalno policijsko delo	0,82	5,29	2,93	5	5	7,69	2,48	10	8	***
Nadzorovanje problematičnih območij	0,81	5,28	3,15	5	5	7,81	2,75	10	9	***
Kaznovanje storilcev	0,81	6,07	3,22	10	6	7,98	2,92	10	10	***
Informacije o preprečevanju kriminalitete	0,81	5,10	2,66	5	5	6,63	2,48	10	7	***
Več policistov na terenu	0,71	5,87	3,28	10	5	7,72	2,65	10	9	***
Represivno policijsko delo	0,66	4,77	2,81	3	4	6,67	2,63	10	7	***

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

^a Signifikantnost Levenovega testa homogenosti varianc.

Tabela 3: Situacijska preventivna dejavnost

	Faktorska utež	Romi				Drugi prebivalci				t-test (p)*
		M	S.O.	Mod.	Med.	M	S.O.	Mod.	Med.	
Situacijska prevencija	0,83	4,95	2,83	5	4	7,26	2,55	10	8	***
Oblikovanje okolja	0,78	5,39	2,65	4	5	6,77	2,23	8	7	***
Zavetišča za ženske	0,75	5,46	3,35	1	5	6,84	2,78	10	7	**
Varnostniki v šolah	0,75	5,33	3,01	10	5	6,38	2,92	10	7	*
Zasebno varovanje	0,71	5,41	2,70	5	5	6,52	2,49	10	7	*
Samozaščitni ukrepi	0,63	5,02	2,65	5	5	7,12	2,33	10	7	***
Državlanske patrulje v soseskah	0,63	4,75	2,82	5	4	5,95	3,01	10	6	*
Prometna ureditev	0,57	5,81	2,71	10	6	6,85	2,52	10	7	**

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

^a Signifikantnost Levenovega testa homogenosti varianc.

4 Razprava

Situacijska prevencija, formalno družbeno nadzorstvo in situacijska prevencija so del sodobnega kriminološkega raziskovanja in pomenijo različne perspektive oziroma prepričanja o tem, kaj naj bi preprečevalo, zmanjševalo ali omejevalo določene oblike kriminalitete in prestopniškega vedenja. Socialna prevencija temelji na neformalnem nadzorstvu (ali t. i. podpornih nadzorstvenih dejavnostih) (Pečar, 1976) in poudarja pomen socializacije v primarnih in sekundarnih skupinah (družini, šolah), kjer se zgodijo prve oblike zunanjega discipliniranja in razvoj odgovornosti, sprejem širših vrednot ter morale. Pečar (1976) poudarja tudi pomen pozitivnega, ljudem prijaznega nadzorstva, pa tudi poboljševalnega za tiste, ki so v konfliktu z drugimi. Gre dejansko za procese socializacije, kjer delujejo številni akterji. Neformalno in formalno nadzorstvo sta vedno povezani, kajti če neformalno nadzorstvo ne deluje, stopi v ospredje formalno, vendar obstajajo pred policijo še drugi ukrepi discipliniranja, ki so bolj osebne narave (umik, nekomuniciranje, negativna čustva itd.) Formalno družbeno nadzorstvo, kjer je policija prvi člen v tej verigi, kaže na represivno odzivanje za kriminaliteto in druge škodljive pojave, najsi bo to pred ali po viktimizaciji. Situacijski ukrepi se ne usmerjajo na temeljne vzroke socialnih problemov in kriminalitete, ampak se usmerjajo na odpravi simptomov prestopniškega vedenja in kriminalitete. Uravnoteženje socialne prevencije in prizadevanj za kakovost življenja, formalno družbeno nadzorstvo in situacijske ukrepe je treba uravnotežiti, saj v sedanjem času v zahodnih družbah prevladujeta zadnji dve obliki prevencije. V Sloveniji je še nekaj ostankov socialnih usmeritev, vendar si je treba prizadevati, da te ostanejo med nami še naprej, ker gre pri tem za ciljanje na najbolj ranljive, nemočne ljudi, predvsem otroke in starejše ljudi, ki potrebujejo podporo in pomoč. Ne pozabimo, da je tudi v 2. členu Ustave Republike Slovenije zapisano, da je Slovenija socialna država. Formalno družbeno nadzorstvo je utemeljeno s 34. in 35. členom Ustave Republike Slovenije, ki poudarjata, da ima vsakdo pravico do osebnega dostojanstva in varnosti, poleg tega pa je zagotovljena nedotakljivost človekove telesne in duševne celovitosti, njegove zasebnosti ter osebnih pravic (»Ustava Republike Slovenije (URS)«, 1991). Delovanje policije in drugih nadzornih mehanizmov je regulirano s specifično zakonodajo (Pečar, 1977, 1988). Situacijsko preprečevanje kriminalitete je mogoče pojmovati kot gopodarsko dejavnost ali dejavnost, ki dopolnjuje formalno družbeno nadzorstvo, predvsem javno varnost. Dejansko gre za dve dejavnosti, na eni strani za varnostne storitve, ki se dodatno plačajo zasebnovarnostnim podjetjem. Na drugi strani pa za delovanje

nevladnih organizacij, ki pomagajo ljudem, ki si dodatnih storitev ne morejo privoščiti. Problem slednjih je v tem, da geografsko niso enakomerno porazdeljene (Meško, 2002; Meško in Lobnikar, 2005). Ključno glede vseh teh dejavnosti je razumevanje konteksta, institucionalne kapacitete, politične volje, medijskih prezentacij in usklajenosti med lokalnimi in državnimi akterji, ki imajo dejanski vpliv na možnost spreminjanja razmer. Ne smemo pa pozabiti tudi upoštevanja posebnosti ciljnih skupin, politične senzibiliranosti in dejavne vloge različnih akterjev v teh procesih. Niso vse vrste preventivnih (in represivnih) dejavnosti primerne za vse vrste odklonskega vedenja in kršitev zakonodaje, zato je treba biti pri odločanju previden in moder. Pa še en, največkrat najpomembnejši problem se pojavi. Običajno gre za kratkoročne ukrepe, ki se izvedejo potem, ko neki problem postane akuten in dobi tudi medijsko pozornost. V kratkem času dejavnosti zatonejo in se vrnejo v prejšnje tire, kajti vsaka preventivna dejavnost terja velik napor, učinek pa je večinoma možno pričakovati v daljšem času in ne takoj. Treba je računati tudi na neželene učinke preventivnih dejavnosti, ki jih je treba ozavestiti in skrbno nadzorovati (Grabosky, 1996).

Viri in literatura

- Grabosky, P. N. (1996). Unintended consequences of crime prevention. V R. Homel (ur.), *The politics and practice of situational crime prevention* (Vol. 5) (str. 25–56). Lynne Rienner Publishers.
https://popcenter.asu.edu/sites/default/files/library/crimeprevention/volume_05/02_Grabosky.pdf
- Meško, G. (2002). *Osnove preprečevanja kriminalitete*. Visoka policijsko-varnostna šola.
- Meško, G. in Eman, K. (2023). Viktimizacijska študija na slovenskih kmetijah. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 74(3), 203–217.
- Meško, G. in Lobnikar, B. (2005). The contribution of local safety councils to local responsibility in crime prevention and provision of safety. *Policing: An International Journal*, 28(2), 353–373.
doi:10.1108/13639510510597951
- Pečar, J. (1976). Neformalno (družbeno) nadzorstvo. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 27(3), 189–199.
- Pečar, J. (1977). Družbeno (formalno) nadzorstvo in raziskovanje. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 28(1), 17–29.
- Pečar, J. (1988). *Formalno nadzorstvo: kriminološki in kriminalnopolitični pogledi*. Delavska enotnost. Ustava Republike Slovenije (URS). (1991). *Uradni list RS*, (33/91-I).

